

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: *Ybl Ervin*

Cím: *A Szépművészeti Múzeum új szerzeményei*

Forrás: *Budapesti Hírlap*

Bm

(Hely)

1924. 10. 4.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

708

Hely

Idő

"1924"

Személy

A Szépművészeti Múzeum új szerzeményei.

Irtá Ybl Ervin.

A Szépművészeti Múzeum palotájának másodemeleti három kis termében láthatók holnaptól kezdve azok a nagyértékű festmények és szoborművek, melyek az intézet utolsó hat évének gyűjtői munkásságáról számolnak be. Crupa kiváló alkotás, közülük nem egy remekmű régi mesterektől, vagy jellemzően kvalitásos munka mai művészeinktől. Mindegyik mű *Petrovics Eleknek*, a múzeum kitűnő érzékű főigazgatójának személyes szerzése; az ő hivatottságáról tanuskodik mindegyik alkotás. De nemcsak a megszerzendő művek kiválasztása, az igazi muzeális értékek biztos felismerése miatt kell dicsérmünk *Petrovicsot*, hanem a művek megszerzése körül járó anyagi nehézségeknek és egyéb fáradságoknak legyőzni tudása miatt is. Bizonyára ez utóbbira csak azért képes, mert *Petrovics* missziójának támogatója, a Szépművészeti Múzeum barátai tudják, hogy az ő kérésére folyósított adományok a nemzet vagyonának, művészeti birtokállományának jelentékeny gyarapodására szolgálnak. A Szépművészeti Múzeum új szerzeményei kitűnően bizonyítják, hogy egy hivatása magaslatán álló ember a legmórtóhább viszonyok között is milyen kulturális értékeket produkálhat. Nálunk, hol mindenki csak terméketlen politikai játékokkal keres érvényesülést, hol mindenkit csak fölháználhatósága és nem pedig használhatósága révén itélnek meg, az ilyen *Petrovics-féle*, önzetlen taktikai fogásoktól mentes kulturális munkát különösen meg kell becsülnünk. Morális hatása miatt is tisztelettel kell kapopot emelnünk a Szépművészeti Múzeum főigazgatójának eredményes működése előtt.

Az első terem a régi mesterek műveinek van szentelve. Ezek között a legsúlyosabb *Greco* nagyméretű *Magdolnája*, *Altdorfer* *Krisztusa* a keresztifán, a *Botticelli* körébe

tartozó keresztelő *Szent János*, *Pieter de Hoogh* Olvasónője, egy északolaszországi nagy Madonna-festmény és *Riemenschneider* fából faragott *Mária szobra*.

Greco *Magdolnája* az igazgatón érdekes mestert legkedvezőbb oldaláról mutatja be. A kép *Greconak* *Toledóban* való letelepedése első éveiben, abban az időben készült, midőn művészetében a velencei tanulságok még kiütöknének, de midőn már a mesternek sajátos festői egyénisége is szinte a maga teljességében jelentkezik. *Mig Greco* fiatalabbkori alkotásai rendszerint *Paolo Veronese* és *Tintoretto* közvetlen hatásáról számolnak be, képünk *Tizianot* juttatja eszünkbe. Az utóbbi volt egy okirat tanúsága szerint a spanyollá lett krétainak mestere és a mi *Magdolnánk* is tulajdonképpen a *tiziani* művészetnek *grecoi* áthangolása. *Léderer Sándor* az észak-olasz művészet kiváló, külföldön is ismert, *sajnos*, tegnap éjjel elhunyt szakértője alapos tanulmányában már hűen beszámolt ennek a képnek művészettörténeti jelentőségéről és varázsáról, mely bizonyára azokat is meg fogja ejteni, kik a mester későbbi szertelen stílusától idegenkednek. Minő egység a kép lelki tartalma és külső megjelenése, színei, formái között. Mélységes átszellemülés nyilatkozik a szabályosan gyönyörű arcon, a tágra nyitott fenséges szemekben, a beszédes ajkakon. Az extázis már nincs messze ettől az állapottól, a magasból leáradó fény sugarak már nemcsak a naphól, hanem a megnyíló mennyből áradnak alá. Érzékiség és vallásos elmerülés egyesülnek egymással ezen a képen oly módon, mint a hogyan a *jezsuitizmus* által megerősödő egyház új nagy hitvallójának tanításában nyilatkozik. Különösen *Szent Teréz* írásai fejezik ki ezt a malasztos állapotot megkapó poézissal és ez az érzékes vallásosság lobog szinte két évszázadon át az egész barokk-művészetben. *Greco* azonban ezt a világot uraló hangulatot rendkívül egyénien szólaltatta meg. Nemcsak a formák szuggesztív hatású deformálásához, az alakok elnyújtásához

folyamodott, hanem a lokális színek iranszponálásához, fényvel való átitalásához is. És ez a különleges színakkord, mely részben rendkívüli természetmegfigyelésen, részben pedig a lelki jelenségek festői kifejezésén alapul, kapta meg azokat a modern festőket, kik *Greco* őstüknék tekintik és a kiknek a spanyol mester a hosszú feledésből való föltámadását is köszönheti. A mi *Magdolnánk* is ezt az összefüggést bizonyíthatja. *Manet*, de leginkább *Cézanne* modern eredményei *Greco* eme mesterművében már nagy részben föltalálhatók. Csak a jobb alsókart körülölgő csipkét, az alak mögötti tájképet és a csendéleti részletet kell megfigyelnünk. A kék és sárga közötti zinskála szintén *Cézanne* pikturáját és *gobelinszerű* hatását juttatja eszünkbe.

Greco művészetének későbbi szertelenségét ezen a képen, szerencsére, még hiába keressük. Az alakot *Greco* még nem nyújtja el, a szentet körülölgő palást nagy síkjában még csak halványan jelentkezik későbbi ruháinak pléhszerűsége, mely az alakok testi formáinak érvényesülését is korlátozza. Viszont igazi velencei reminiscencia a mellre tett jobbkez. Ilyen szép hegyes ujjakat, ilyen ujjtartást *Tizianál* és társainál láthatunk. Csupa igazgató probléma ez a kép, mely galériánk egyik legérdekesebb darabja és egyben nagyszerű kiemelésűje az amugy is híres spanyol gyűjteményünknek. A főigazgató kiemeléssére tudvalévően *Jánosalmi Nemes Marcell* aifandékozta ezt a mesterművet a múzeumnak és ezzel a tettevel a lelkes műbarát eddigi figyelemre méltó adományaira a koronát tette fel.

Égészen más világba vezet bennünket egy másik kitűnő új szerzemény, *Altdorfer* *Albrechtnek* 1520 táján készült, a mester monogramjával ellátott festménye: *Krisztus* a keresztifán. A sok alakos kompozícióban *Altdorfer* ezuttal, mint a hagyományok hű követője áll előtűnk. A tájképes háttereiről híres *regensburgi* festő itt még aranyalakra festi a keresztien lógó *Üdvö-*

zitőt és az alatta gomolygó tömeget, csak a felhőket érezteti az arany különböző festése által. A kifejező típusoknak egész tömegével, jellemző csoportokkal találkozunk itten, de a kép az olasz művészetnek, elsősorban *Mantegnának* *Altdorferre* gyakorolt hatásáról is tanuskodik. A nyulánk, félg háttal álló *János apostol* és a szakadozott talaj, mind a padovai mester közvetlen befolyásáról számolnak be. Képünk a *Linz* melletti *S Flórián* ágostonrendi kolostorból származik és földarabja egy nagyobb sorozatnak. Közülük a többi *Nürnbergben*, *Sienában* és *Augsburgban* őrzik. Az utóbbi időben egvébként *Altdorfer* az érdeklődés középpontjába került, több új könyv számol be a mester művészetére vonatkozó kutatások újabb eredményeiről és *Petrovics* főigazgató is számottevő tanulmányban ismertette képünket.

Egy további jelentékeny szerzeményt a *Botticelli* körébe tartozó keresztelő *Szent Jánost* ábrázoló kiváló festményt, a katalógus bizonyos fenntartással *Filippino Lippinek* tulajdonítja. Bécsben a kép *Jacopo del Sellaio* néven szerepelt és mi is ezt az elnevezést vagyunk leginkább hajlandók elfogadni, bár készséggel elismerjük, hogy a határozott formalitással festett kép magasan fölülte áll a *Sellaio* hiteles műveinek színvonalán. E mellett nem lehet tagadni azt a rokonságot sem, amely keresztelő *Szent Jánosunk* és a firenzei *S. Fredianóban* lévő, *Krisztust* a keresztifán ábrázoló sok alakos kép *Szent Sebestyén*e között látható, ha kvalitás tekintetében *János* alakja különb is az utóbbinál. Annyi bizonyos, hogy a kép *Botticelli* hatása alatt, valószínűleg a quattrocento nyolcvanas éveiben jött létre, de hogy ki volt mestere, azt teljes biztonsággal nem lehet eldönteni. *Filippino* szerintünk sokkal szenitívebb mester, formái hajladozóbbak, játékosabbak, mint a képünkön látható alak fanvarabb, férfiasabb formái. *Sellaio* kicsiny bolgó volt a firenzei quattrocento fényes tehetségektől ragvógó égboltján, köztudomásúan hol az egyik, hol a másik mester befolyása alá került, még sem lehetetlen, hogy egy ihle-

tett korszakában. Botticelli vezérlete alatt képünket ő festette. Keresztelő Szent Jánosnak ez a beállítás a leggyakrabban általános volt a quattrocento második felében, mégis Botticellinek a firenzei S. Spirito kápolnája részére festett oltárképén (jelenleg a berlini Friedrich-muzeumban levő) keresztelő Szent Jánosa lehetett a mi alakunk mintája. A kép kvalitásai szinte magához Botticellihez mérhetőek. Elég, ha a gyöngvörösi formált feire, a kezekre és a jobb lábfejre gondolunk. A szimbolikus fejsze megfestése is kitűnő, csak az alak állása nem elég határozott, a váll természetellenesen a pihenő láb fölött süllyed alá. Ezzel a gyöngvörösi Botticelli alakjainál már nem találkozhatunk. A vászonra (!) festett kép mindenestre nevezetes gyarapodása muzeumnak és még Bode szerint is kitűnően illik a quattrocento-művek eddigi sorozatába.

Pieter de Hoogh Interieurje a levelet olvasó hölgygel nem állítja problémá elé sem a lákust, sem a szakembert. Névvél és évszámmal (1664) ellátott kis mester-mű, melyen minden természetes és egyensúlyozott. De éppen ez a poétikus harmónia a jellemzője a delfti mester rokonszenves művészetének. Képünk festői témája egyszerűbb ugyan Hoogh többi ismert művének kompozíciójánál, itt nincs a viláosságának annyi fokozata, de a nap-sütötte külvilág és a megvilágított szoba clair-obscurje közötti különbségnek festői érzetése valóban mesteri. Minő friss és megkapó az a tájkép, mely a nyitott ablakon kandikál be a szobába. A hollandi művészetnek más értékeit viszont *Eeckhoutnak*, Rembrandt tanítványának nagy bibliai kompozícióján, az Elizeus prófétáé és a sunamiti nőt ábrázoló nagy vásznon csodálhatjuk. Ezt a képet a galéria látogatói már ismerik, mert még 1920-ban vásárolták a muzeum számára. Rembrandt zenijének varázsa, emelkedett naturalizmusa szól itt hozzánk a tanítvány ecsetjén keresztül. *Eeckhout* azonban nem esik után-

zásba; a lokális színeket erősebben érezteti mesterénél, a vörösnek, a kéknek és a sárgának harmóniájára építi föl vásznát. Mennyi igazság és bibliai nagyság nyilatkozik a három alak együttesében. Ilyen meggyőző kompozícióra, ennyi festőiségre *Eeckhout* későbbi éveiben csak kivételesen volt képes. A másik új *Eeckhout*-képünk már kedvezőtlenebbül mutatja be mesterünket. Annál kitűnőbb *Pieter Quastnak* egy férfi képmása. *Nicolas Maes* dupla képmása és *Abraham van den Hecken* korcsmai jelenete képviselik még az új szerzemények között a hollandi művészetet.

Az olasz újdonságok között viszont rendkívül becses az egykori *Enyedy*-gyűjteményből származó *Trónoló Madonna* (egy nagyobb kompozíció töredéke), mely a katalógus szerint *Giovanni Bellini* iskolájából való. Bár a Madonna beállítása, különösen a bambino kétségtelenül Velencére utalnak, mégis a kép egyes tulajdonságai arról tanuskodnak, hogy a festmény nem tőzsgyökeres velencei alkotás. Magának az alaknak monumentalitása is, mellyel sok tekintetben ellentétesek a szögletes ruharedők, azt bizonyítja, hogy a kép festője előtt a toscanai eredmények sem voltak ismeretlenek. Belliniénél a Madonna nyakát kétoldalt mindig kezdő övezi, a nyak soha sincs szabadon, mint ez képünkön látható. Ez egy jellemző michelangelói motívum, mely a titáni mester legtöbb női alakjára visszatér. Mindenesetre kemény dőlvál állunk itt szemben, melyet feltörni nem lesz könnyű dolga. A kitűnő festmény emlegetése alkalmából azonban nem szabad megfeledkeznünk a nagylelkű adományozóról, özvegy Niczky-Ladányi Andrásné urnőről sem, ki egykori gyűjteményének legjobb darabjait még életében a muzeumnak ajándékozta. Petrovics főigazgató a katalógus előszavában kegyeletes szavakban emlékezik meg az elhunyt nagyműveltségű urnőről és mi is tisztelettel hajtjuk meg özvegy *Enyedy Lukácsné*,

később Niczky-Ladányi Andrásné grófné előtt az emlékezés zászlaját

Az *Enyedy*-féle gyűjteményből származik a szerzemények kiállításán a plasztikai alkotások közül egy *Pieta*-dombormű, melyet némi fenntartással a dél-bajorországi *Hans Leinbergernek* tulajdonítanak. Tanulságos megfigyelni, hogy a szigorú háromszögű, olasz eredetű kompozíció-sémát *Leinberger* miként egyeztetette össze a törőlmetszett, polgáriánus német naturalizmussal. Mennyi igazság nyilvánul Krisztus testében és mennyi szenvedély a redők alakításában, az ágyékkötény hangsúlyozott csomójában. Még nevezetesebb ennél a domborműnél azonban *Tilman Riemenschneider* fából faragott és kitűnően színezett Madonna-szobra. Körülbelül egy tucat ilyen Madonnát faragott a würzburgi mester, de ezek között csak kettő örítte meg színezését. Lehetséges azonban, hogy ezek eredetileg is színezetlenek voltak, mint *Riemenschneider* kései alkotásai közül nem egy. Madonnánk kétségtelenül a XVI. század elején jöhetett létre és bár *Riemenschneider* nagy műhelyt foglalkoztatott, a szobor bizonyára a mesternek legszemélyesebb közreműködése alatt készült. Művészetének összes jellemző sajátosságai, a fanyar természethűséggel párosult, még gótikus pompa, mely egyfelől nem riad vissza a csunyaságoktól, másfelől a ruharedők éles hajtékaiban dekoratív gazdagságot keres, mind föltalálhatók ebben a beszédes remekműben. Hogy mennyivel nyugodtabb és idealizáltabb fölfogás uralkodott a XIV. századi német plasztikában, azt az új szerzemények kiállításán egy nyugatnémetországi (rajnai?) színezett, sajnos, nagyon restaurált Madonna bizonyítja. Ezen a szobron Mária gyermekét kivételesen a jobb karján tartja.

A kiállításnak nemzetközi értékben ugyan csekélyebb, de hazai szempontból épp oly nevezetes része a *magyar művek csoportja*. Erről azonban nem kell részletes megemlékeznünk, mert majdnem mindegyik művet a tárlatokról, gyűj-

ményes kiállításokról már ismeri a közönség. Petrovics Elek jól tudja, hogy a Szépművészeti Múzeum egyik főkötelessége a magyar művészet fejlődését és élő művészeink képességeit a legjelesebb oldalról bemutatni és ezért elsősorban a muzeum magyar anyagának kiegészítésére törekszik. Ilyen egyszerű kiegészítés *Munkácsy* Mihály monumentális Virágsejdelme, mely 1881-ben akkor készült, mikor a mestert már a második bibliai tárgy főműve, a Kálvária kezdte foglalkoztatni. Boszorkányos zsenialitással, meggyőző erővel és sulyal varázsolta vászonra itt a legnagyobb magyar festő a mélytüzi virágsokrot. *Benczur* Gyula művészetét is új oldalról mutatja be a schleissheimi királyi kastélyról festett három interieur és a két természettanulmány. Az utóbbiak a mesternek az erdővel, a való természettel szemben való festői viszonyát példázzák, míg az interieurök az anyag festésben való kiválóságáról számolnak be. Különösen a gobelines terem faliszőnyegének festése megkapóan mesteri, könnyed és igaz.

Nehéz lenne magyar mestereink mindegyik alkotását itt felsorolni. Csak két elhunyt mester művét említjük föl, *Szinyei Merse* Pálnak opálos színezetű tanulmányát a Hinta című képéhez és *Kőrösfői Kriesch* Aladár Tavasz hangulatát, ezt az egyszerű, poétikus kis szinkölteményt. A magyar festők és szobrászok válogatott alkotásait azonban még az elhunyt nagy német szobrásznak, *Hildebrand* Adolfnak két terrakottája egészíti ki. Az egyik Placci képmása, a másik az Őszt allegorizáló dombormű. Az utóbbi az alakok kiterített tagjaival, szigorú relief-fölfogásával, különösen jellemző a mesterre. Híven illusztrálja *Hildebrand*nak híres könyvében kifejtett elméletét.

Az új szerzeményeknek ez a gyűjteménye az utolsó éveknél bizonyára legtanulságosabb és legmagasabb színvonalon álló művészeti kiállítás. Szürke kulturális életünkben üdítő és komoly esemény.